

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Μπαϊρακτάρης Κώστας, Ζαφειρίδης Φοίβος

Ένα από τα κυρίαρχα κριτήρια της βιομηχανικής-νεωτερικής περιόδου, αναφορικά με την κοινωνική διάταξη διαφόρων πληθυσμιακών ομάδων είναι η συμμετοχή στα από το ακολουθούμενο μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης επιβαλλόμενα παραγωγικά-καταναλωτικά πρότυπα. Κατ' επέκταση ο βαθμός αφομοίωσης ατόμων ή πληθυσμιακών ομάδων εξαρτάται άμεσα από την ένταξή τους στα παραγωγικά/καταναλωτικά πρότυπα.

Το φαινόμενο της κοινωνικής περιθωριοποίησης ατόμων και πληθυσμιακών ομάδων - οι οποίες δεν ανταποκρίνονται σε εσωτερικευμένες πλέον αξίες - για τη διατήρηση της εκάστοτε κοινωνικής ισορροπίας, μετατρέπεται από ηθικό-αξιολογικό πρόβλημα σε πρόβλημα αφομοίωσης στην παραγωγική διαδικασία και την ορθολογικά οριζόμενη κανονική ή φυσιολογική συμπεριφορά.

Το δίλημμα αν βάση του κοινωνικού αποκλεισμού αποτελούν οι οικονομικές/παραγωγικές ή οι κοινωνικές συνθήκες, με την έννοια των στάσεων, αντιλήψεων, συμπεριφορών και διανθρώπινων σχέσεων, είναι ένα τεχνητό περισσότερο δίλημμα, ιδιαίτερα όταν η απάντησή του κλείνει μονοδιάστατα προς τη μία ή την άλλη πλευρά.

Ο Κοινωνικός Αποκλεισμός, με τη μορφή που σήμερα συνήθως ορίζεται μονοσήμαντα ως αποκλεισμός από την αγορά εργασίας, κινδυνεύει να παραβλέψει σύνθετες παραμέτρους που αλληλοεμπλέκονται στη διεργασία διάταξης ατόμων στην εκάστοτε κοινωνική-οικονομική, πολιτική και πολιτισμική πραγματικότητα. Έτσι, όταν αναφερόμαστε σήμερα στον αποκλεισμό από την αγορά εργασίας αναφερόμαστε κατά κύριο λόγο στη διεύρυνση των κοινωνικά περιθωριοποιημένων ομάδων με αυτή των νέων ανέργων, αποτέλεσμα του οικονομικού μοντέλου ανάπτυξης που ακολουθείται και όχι την εργασιακή ή παραγωγική ικανότητά τους.

Με την έννοια αυτή φαινόμενα κοινωνικής περιθωριοποίησης ατόμων ή πληθυσμιακών ομάδων δεν μπορεί από τη φύση τους να αναιρεθούν μέσω της

υπεροχής μιας οικονομικού τύπου προσέγγισης με τη μορφή της "καταπολέμησης του αποκλεισμού" των αντιστοίχων ομάδων από την αγορά εργασίας.

Σαφώς και το διαρκώς εντεινόμενο πρόβλημα της αύξησης του αριθμού των ανέργων έχει μία έντονα οικονομική διάσταση, διάσταση που σχετίζεται άμεσα με την περίοδο που διανύουμε και το πρότυπο οικονομικής ανάπτυξης που ακολουθείται. Όμως ο αφαιρετικός υπερτονισμός αυτής της αμεσότητας κινδυνεύει να οδηγήσει σε μηχανιστικές παρερμηνείες και στον αποκλεισμό παραμέτρων και συνθηκών που σχετίζονται με την κοινωνική, πολιτική και πολιτισμική διάσταση του προβλήματος. Μία τέτοια προσέγγιση απογυμνώνει και την εργασία ως ανθρώπινη δραστηριότητα από το πραγματικό της νόημα, δηλαδή την κοινωνική-δημιουργική της διάσταση στη διεργασία ολοκλήρωσης του ανθρώπου σε ατομικό-συλλογικό επίπεδο, ανάγοντάς την περιοριστικά σε χρηστικό εργαλείο επιβίωσης για την ικανοποίηση ετεροκαθορισμένων όμως καταναλωτικών αναγκών.

Η ιστορική διάσταση του Κοινωνικού Αποκλεισμού, οι κοινωνικές διεργασίες με την ευρύτερη έννοια του όρου που χαρακτηρίζουν τη διαμόρφωση των εκάστοτε απειλούμενων και ευπαθών ομάδων ή ατόμων, θα πρέπει να μας οδηγήσουν στη διαπίστωση ότι η αναίρεση του Κοινωνικού Αποκλεισμού ταυτίζεται με την προσπάθεια αναίρεσης των γενεσιουργών αιτιών που οδηγούν σ'αυτή την καταληκτική κατάσταση. Προσέγγιση που διασφαλίζει την επανατοποθέτηση του ειδικού μέσα στο γενικό και του ατομικού μέσα στο συλλογικό-κοινωνικό, δηλαδή υποβοηθά την κατανόηση της ουσίας του, αποτελεί προϋπόθεση για τη διαμόρφωση ρήξεων και μεταλλαγών. Επίσης η προσέγγιση αυτή υπαγορεύει διατύπωση πολιτικών και τρόπων αντιμετώπισης ενός σημαντικού, θεατού αλλά και θεσμοποιημένου ταυτόχρονα, μέρους της κοινωνικής μας πραγματικότητας.

Η αναίρεση του Κοινωνικού Αποκλεισμού είναι με την έννοια αυτή μια διαρκής κοινωνική στάση, που βρίσκεται σε συνεχή ρήξη με τους αιτιολογικούς παράγοντές της. Μεταφράζεται σε μορφές και τρόπους κοινωνικής οργάνωσης που επιτρέπουν στις διανθρώπινες σχέσεις να χαρακτηρίζονται από την ανεκτικότητα και να θεωρούν τη διαφορετικότητα ως φυσική διάσταση της ανθρώπινης ύπαρξης. Αυτά βεβαίως προϋποθέτουν την επαναδιατύπωση και την εφαρμογή αποκεντρωμένων πολιτικών τοπικής ανάπτυξης, δηλαδή τη θεσμοθέτηση τοπικών διεργασιών κοινωνικής συμμετοχής και όχι αυτής που στις μέρες μας ορίζεται και επιβάλλεται ετεροκαθορισμένα ως αποκεντρωμένη οικονομική ανάπτυξη. Εννοούμε την τοπική ανάπτυξη ως:

1. Μία συνεχή διεργασία σε συνθήκες πλήρους διοικητικής-πολιτικής αποκέντρωσης, οικονομικής αυτοδυναμίας της αυτοδιοίκησης, αποσυγκέντρωσης των εξουσιών και δράσεων σε τοπικό επίπεδο, συμμετοχής επίσημων και μη

κυβερνητικών φορέων και ενεργοποίησης των πολιτών σε όλο το φάσμα των δράσεων που αφορούν την οικονομική, πολιτική και κοινωνική ζωή.

2. Μία συνεχή διαδικασία βελτίωσης των ποιοτικών χαρακτηριστικών των τοπικών κοινωνιών.
3. Μία μεταβαλλόμενη κατάσταση όπου οι πολιτικές ανάπτυξης διατυπώνονται με βάση την ταύτιση της οικονομική με την κοινωνική ανάπτυξη σε αντίθεση με το ακολουθούμενο σήμερα μοντέλο ανάπτυξης που ορίζεται μονοσήμαντα με βάση την ποσοτική βελτίωση των οικονομικών δεικτών.
4. Μία διαρκή προσπάθεια προώθησης της ατομικής και συλλογικής ανάπτυξης των πολιτών.
5. Μία κοινωνική διεργασία όπου οι διανθρώπινες σχέσεις στηρίζονται σε αξίες όπως η κοινωνική αλληλεγγύη, η αλληλοβοήθεια και η αποδοχή της διαφορετικότητας.

Το μοντέλο τοπικής ανάπτυξης που κινείται στο παραπάνω πλαίσιο πιστεύουμε ότι αναιρεί πλήρως τις εφαρμοζόμενες σήμερα διαχειριστικές πολιτικές για τις κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες. Παρεμβαίνει ουσιαστικά στις γενεσιουργές αιτίες του εντεινόμενου αυτού κοινωνικού φαινομένου και δημιουργεί τις προϋποθέσεις προληπτικής του αντιμετώπισης.

Ένα τέτοιο μοντέλο εμπεριέχει αυτονότητα κοινωνικές αλλαγές και δίνει ουσιαστικό περιεχόμενο στην έννοια της δημοκρατίας.